

Web programozás

2011–2012

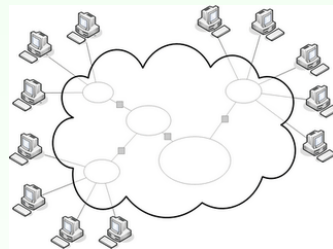
Áttekintés

- ▶ Mi a web? / A web rövid története
- ▶ Kliens–szerver architektúra
- ▶ Néhány alapfogalom
- ▶ Kliens- illetve szerver oldali technológiák áttekintése
- ▶ Miről lesz szó... (kurzus/labor/vizsga)

Internet vs. web

Internet:

- ▶ globális adatközlő rendszer / számítógépes hálózatok világhálózata

Az Internet nyújtotta néhány alapszolgáltatás:

- ▶ e-mail (elektronikus levelezés)
- ▶ levelezési listák
- ▶ “chat” (csevegés)
- ▶ állományok átvitele (ftp)
- ▶ távoli terminál elérése (telnet, ssh)
- ▶ “**www**” – hiperszöveg, hipermédia grafikus felületen

A web rövid története

WWW (World Wide Web - Világméretű Hálózat)

- ▶ 1989 – Tim Berners-Lee (CERN – Európai Részecskegyorsító Intézet) javaslata:
- ▶ “hiperszöveg rendszer” alkalmazása kutatók közti kommunikáció javítására
- ▶ szöveges információ, képek, (mozgóképek, hanganyag) hiperhivatkozások (hyperlink) segítségével összekapcsolt rendszere
- ▶ ötlet:
 - a Gopher protokoll-tól kölcsönzött
 - hiperszöveg (hypertext), hiperhivatkozás (hyperlink) elve ismert már a 1970-es években
- ▶ 1992 január, Genf – a WEB első nyilvános használata

A web rövid története

A WWW komponensei:

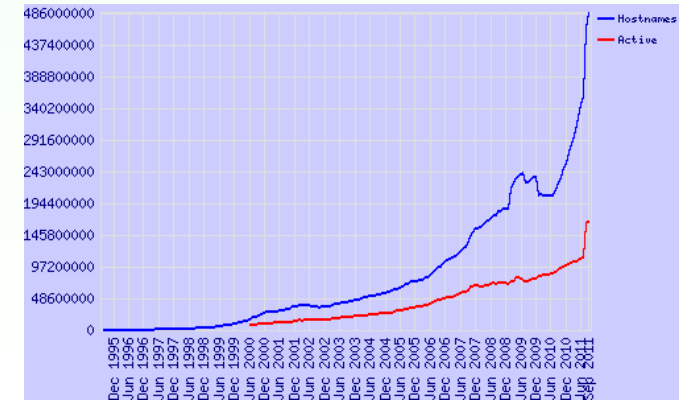
1. HTML-nyelven íródott *Web-oldalak* – információ, hyperlinkek
2. *Web-szerverek* – Web-oldalak rendelkezésre bocsátása (HTTP protokoll)
3. *Web-böngészők* (Web-browser, ügyfél vagy kliens program) – információ lekérése (URL segítségével), formázott megjelenítése

A WWW elterjedése:

- ▶ NCSA Mosaic – az Illinois-i Egyetemen működő NCSA (National Center for Supercomputing Applications) által kibocsátott első *ingyenes* böngésző (Marc Andreessen és csapata)
- ▶ egy éven belül már kb. 2 millióan használták
- ▶ nyílt forráskódú

A web rövid története – webhelyek számának növekedése

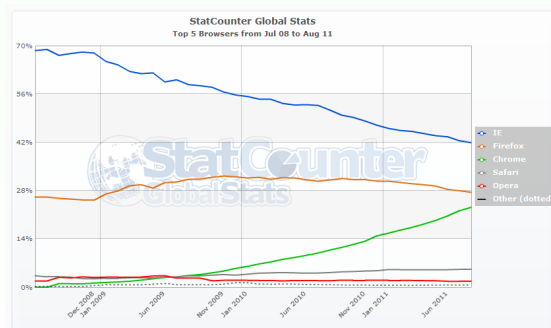
- ▶ 1993 közepén – kb. 130 webhely, a vége fele – közel 600
- ▶ 1994 – majdnem 3000
- ▶ 1996 elején – több mint 90 000
- ▶ jelenleg ... ~324,697,205 webhely (netcraft)

Böngészők

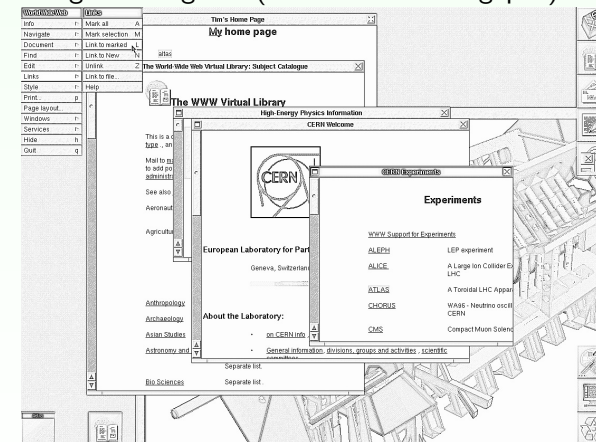
- ▶ Netscape Navigator (Marc Andreessen, Jim Clark)
- ▶ Microsoft Internet Explorer (1995, '99-től ez a legnépszerűbb)
- ▶ Lynx (1993, Kansas) – szöveges terminálokra
- ▶ Mozilla (2002, nyílt forráskódú), Mozilla Firefox (2004)
- ▶ Opera (1994, Norvégia), Safari (2003, Mac OS), Chrome (2008)

Böngésző-használat (2008-tól napjainkig) forrás: StatCounter

történelmi érdekességek...

- ▶ Egyik legrégebbi fennmaradt oldal (Egyike a Tim Berners-Lee által készített oldalaknak, '92): World Wide Web
- ▶ A legelső böngésző (Tim Berners-Lee gépén)

A web fejlődése

Igény a dinamikus tartalomra

- ▶ kezdetben: statikus HTML oldalak
 - ▶ interaktív oldalak:
 - ▶ adatok bevitele
 - ▶ adatok feldolgozása
 - ▶ aktuális adatok megjelenítése (pl. adatbázisból)
- ⇒ dinamikusan létrehozott HTML oldalak
- ▶ megjelenítési lehetőségek szélesedő skálája
 - ▶ multimédiás tartalom

fejlődés iránya

- ▶ a Web-es felhasználói interfész közelítése a desktop-alkalmazásokéhoz

Kliens-szerver architektúra

A Web *kliens-szerver architektúrát* alkalmaz az információk megosztására és terjesztésére.

A rendszer működése:

- ▶ kliens program (web-böngésző) $\xrightarrow{\text{kérés}}$ Internetre rákapcsolt web-szerver
 - ▶ web-szerver: értelmezi az üzenetet $\xrightarrow{\text{válasz}}$ kliens
válasz = a kért dokumentum + kiegészítő információk
 - ▶ böngésző: értelmezi a kapott állományt, majd megjeleníti/lementi/futtatja azt a felhasználói gépen
- ▶ az információ-csere a HTTP protokoll segítségével történik

Statikus HTML oldal lekérése

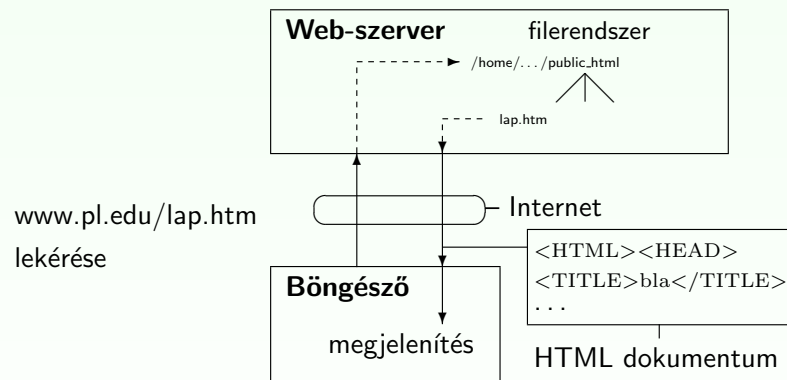

Figure: Egyszerű HTTP kérés

Dinamikusan létrehozott HTML oldal

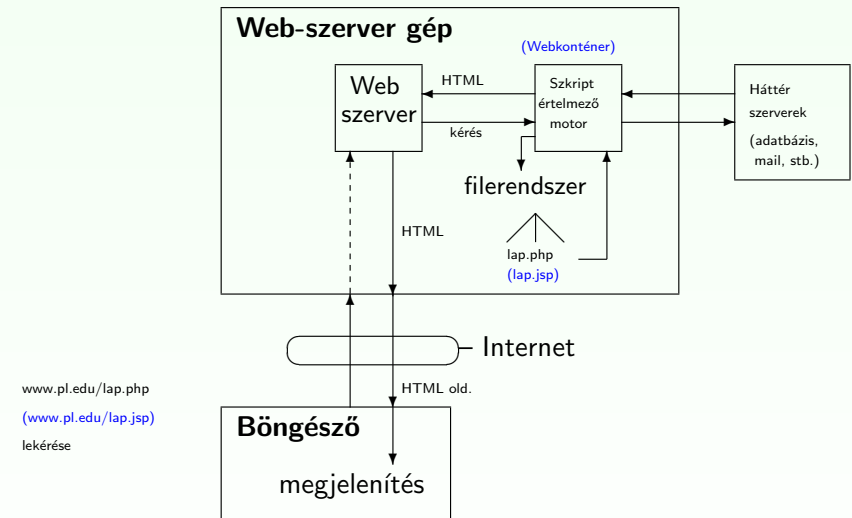

Figure: HTTP kérés web-alkalmazás esetén

URL

Minden erőforrás a WEB-en egy címmel rendelkezik, amelynek formátumát a Uniform Resource Locator (URL) határozza meg

Egy URL a következő részekből áll:

[protokoll://] [gazdagép] [:port] [kérés útvonala]

- ▶ **protokoll:** meghatározza a kommunikáció módját (pl. http, https, ftp, mailto, stb.)
- ▶ **gazdagép:** azonosítja a számítógépet, amelynek a kérést címezzük [gépnév] . [altartomány(ok)] . [tartomány]
- ▶ **port:** http-nél alapértelmezett a 80-as
- ▶ **kérés útvonala:** a kért erőforrás neve, elérési útként megadva (esetleg paraméterekkel)

<http://www.cs.ubbcluj.ro/~laura/webprg/index.htm>

13 / 27

MIME szabvány

Multipurpose Internet Mail Extensions/ Többcélú internetes levélkiterjesztés

- ▶ eredetileg e-mailek formátumának jelzésére lett kifejlesztve
- ▶ a szerver által visszatérített dokumentum típusát adja meg a böngésző számára

Típus megadása

- ▶ **általános alak:** típus/altípus
- ▶ **Pl.:** text/plain, text/html, text/css, image/jpeg, image/gif
- ▶ **kísérleti típus** esetén az altípus x-el kezdődik (pl. video/x-msvideo)

Tartalomtípusok listája

- ▶ Internet Assigned Numbers Authority

14 / 27

HTTP protokoll

HyperText Transfer Protocol (Hipertext Átviteli Protokoll)

Böngésző $\overset{\text{HTTP}}{\rightleftharpoons}$ Web-szerver

tulajdonságai:

- ▶ állapot nélküli
- ▶ általános
- ▶ egyszerű, gyors

HTTP üzenetváltás lépései:

- ▶ kliens és szerver közti kapcsolat felépítése (80-as port)
- ▶ a kliens egy kérést (**request**) küld a szervernek
- ▶ a szerver a kérés fogadása és a kért feladatok elvégzése után egy választ (**response**) küld vissza a kliensnek
- ▶ mindkét fél bontja a kapcsolatot (HTTP 1.0) vagy a kapcsolat újrahasználatos (HTTP 1.1)

15 / 27

HTTP protokoll

A kérés (request) tartalma:

- ▶ információ a böngészőről (pl. ennek típusa és verziója)
- ▶ az alkalmazott formátum (pl. az alkalmazott HTTP protokoll verzió)
- ▶ **paraméterek** (pl. form-ban megadott vagy a hivatkozásban szereplő)
`http://cs.ubbcluj.ro/jegyek.jsp?diakID=100&felev=1`
- ▶ metódus - megadja az elvégzendő művelet típusát

metódusok:

- ▶ **GET** – a paraméterek az URL-ben lesznek elküldve (inkább lekérdezésre ajánlott használni)
- ▶ **POST** – a paramétereket az üzenet törzsében küldi a böngésző a szervernek (ajánlat: használható adatmódosításra)
- ▶ más, kevésbé használt: HEAD, PUT, DELETE, OPTIONS, TRACE, CONNECT, PATCH

16 / 27

HTTP protokoll

Visszajelzés:

- ▶ a visszaküldött objektum jellemzői:
 - ▶ kódolási formátum (sima szöveg, UUENCODE, zip, stb.)
 - ▶ típus (szöveges információ, kép, video, hang, bináris állomány, stb.)
 - ▶ alkalmazott nyelv
- ▶ "HTTP/1.1 **200 OK**" - siker esetén
- ▶ **a kért objektum** (pl. HTML oldal)
- ▶ hibaüzenet (ha szükséges)

Néhány gyakoribb hibakód:

- ▶ 400 Bad Request
The request contains bad syntax or cannot be fulfilled.
- ▶ 404 Not Found
- ▶ 414 Request-URI Too Long
- ▶ 500 Internal Server Error

Kliens oldali technológiák

- ▶ a statikus HTML kliens oldali kiegészítései
- ▶ böngészőbe beépített (pl. JavaScript) vagy hozzáadott segédprogram használata szükséges (pl. JVM-plugin, Java Applet futtatásához)

Konkrét kliens oldali technológiák:

- ▶ Egymásba ágyazható stíluslapok (Cascading Style Sheets)
- ▶ Kliens oldali script nyelvek: pl. JavaScript, JScript, VBScript
- ▶ Java Appletek
- ▶ Rich Internet Application (RIA) platformok: Adobe Flash, JavaFX, Microsoft Silverlight

AJAX - kliens és szerver közti aszinkron módon történő kommunikáció

Kliens oldali technológiák

CSS

- ▶ HTML tag-ek megjelenítési stílusát adhatjuk meg a segítségével
- ▶ *egységes megjelenítést* kölcsönöz a web-oldalnak
- ▶ a HTML oldal kinézete *könnyen módosítható* a CSS állomány módosításával

Kliens oldali script nyelvek – JavaScript

- ▶ a HTML oldalak készítői számára egy programozási eszközt biztosít
- ▶ módosíthatja a HTML tartalmát, kinézetét (a HTML DOM objektumaihoz való hozzáférés által)
- ▶ eseményekre tud reagálni
- ▶ a bevitt adat helyességének ellenőrzésére ad lehetőséget

Szerver oldali technológiák

Általános jellemzők, feladatok:

- ▶ Weboldal dinamikus létrehozása
- ▶ a felhasználótól jövő lekérdezésekre adott válasz, a felhasználó által bevitt adatok (HTML form) feldolgozása
- ▶ adatok lekérdezése (adatbázisból, XML fájlból vagy bármilyen más adatforrásból) illetve az adatok megfelelő formában való elküldése
- ▶ különböző Weboldalakhoz való hozzáférés ellenőrzése (pl. bizonyos oldalakat csak bejelentkezett felhasználó érhet el)
- ▶ a válasz testreszabása a böngésző típusának függvényében
- ▶ a hálózati forgalom csökkentése (pl. az elküldött tartalom be-/kitömörítése)

Konkrét szerver oldali technológiák:

- ▶ CGI
- ▶ Szerver-oldali script alapú technológiák (pl. PHP, ASP)
- ▶ Java alapú technológiák (servlet, JSP)

Szerver oldalon gyakran használt egyéb technológiák

- ▶ SQL – adatbázis lekérdező nyelv, séma módosítás
- ▶ XML – Extensible Markup Language

webalkalmazás:

alapgondolata: bizonyos webcímek mögött nem statikus tartalom van (pl. HTML), hanem a szerver a böngésző kérésére dinamikus tartalmat hoz létre, és küld el a böngészőnek.

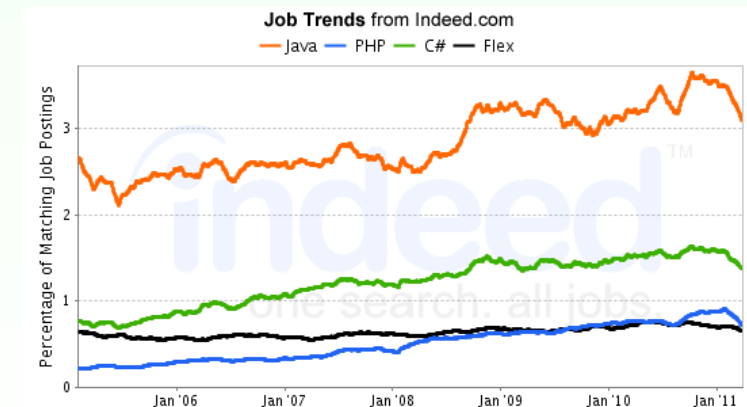
Legnépszerűbb weboldalak által használt technológiák

alexa.com, 2011 nyara

1. Google
Java, C++ (indexelésre)	6. Baidu.com (kínai nyelvű keresőoldal)
?
2. Facebook
PHP	7. Wikipedia
PHP
3. YouTube
Flash, Python, Java	8. Windows Live
.NET
4. Yahoo!
PHP, Java	9. Twitter
Ruby on Rails, Scala, Java
5. Blogger.com
Java	11. MSN
.NET

...kilátások...

Állás hirdetésekben használt kulcsszavak gyakorisága (Indeed.com):

Tervezett kurzus-témák:

- ▶ HTML, (XHTML), HTML DOM
- ▶ CSS
- ▶ Kliens oldali technológiák - Script nyelvek - JavaScript
- ▶ AJAX - Asynchronous JavaScript and XML
- ▶ Szerver oldali technológiák - PHP
- ▶ JAVA-alapú webalkalmazások:
 - ▶ Servletek
 - ▶ JSP
 - ▶ JSP - Tag-ek
 - ▶ MVC elv
 - ▶ (JDBC adatbázishozzáférés)
 - ▶ Struts keretrendszer
- ▶ ASP.NET ismertető
- ▶ Rich Internet Applications (RIA) – ismertető

Labortémák:

- ▶ HTML + CSS
- ▶ HTML Form + JavaScript
- ▶ PHP
- ▶ Servlet
- ▶ JSP
- ▶ JSP Tag-ek
- ▶ JDBC
- ▶ AJAX
- ▶ Projekt

A tantárgy honlapja

www.cs.ubbcluj.ro/~laura/webprg

Vizsga:

- ▶ elmélet
- ▶ gyakorlat – projektbemutató

Kérdések...?!?